

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

Izlet na Viševicu.

Napisao Dr. August Langhofer.

Zgodan koledar ove godine, da Markovo pada na petak, prinukao je nas četvoricu, naime profesore I. Hafnera, Dra. K. Bošnjaka, Dra. E. Rösslera te mene, da smisljamo, kamo bi pošli. Brzo se odlučisemo za Viševicu, odnosno i Bjelolasicu, a olakotio nam je taj put g. kr. drž. šumar Boerin, koji poznat predjel iz vlastitog svog iskustva, ne samo time, da nam je najvećom pripravnošću dao nužne informacije, nego nas još i »potajno« na sve strane navadio, na čemu mu i tu srdaćno hvalimo.

Tmurni oblaci, koji su nad bijelim našim Zagrebom prosuli toplu kišicu, namrgodili su čela naša, ali mi smo ipak prema čvrstoj našoj odluci sjeli u srijedu 23. travnja u brzi vlak te u objesnom razgovoru jedva imali vremena diviti se krasnoj našoj Mrežnici, zanimivoj Tounjčici, našem znancu Kleku, lijepoj dolini Kupe i eto nas već u Fužini. Smjestili se u svratištu »Zagreb« te pošli odmah, da uredimo sve za sutrašnji dan. Kratko vrieme do večere upotrijebili smo da vidimo lijepu »Goricu« te da sa brežuljka nad Fužinom bacimo pogled u daljinu na snijegom pokriveni Risnjak, a i na naš cilj sutrašnji, Viševicu, — čestimice u snijegu.

Okrjepiv se tečnom večericom, a nakon što smo sa uslužnom gostioničarkom Delakovkom uredili sve nužno za opskrbu budućeg dana, legli smo na počinak. Rano uranismo, spremili se, natrpali torbe te uz vodstvo prokušanih lugara Goličica i Pavlića krenusmo u 6 sati na put sa točno označenom diobom rada: jedan se brine za svoj fotografički aparat, da nam ovjekovječi vidike našeg izleta, a uz to se zanima skupa sa svojim drugom, oduševljenim planinarem, koji je časnu svoju mantiju zamijenio turističkom svojom opremom, za miljenike božice Flore; treći kontrolira pijev i let svih ptica u njegovom dohvatu, a četvrti spremio je bateriju boca i bočica za živi sitniš, a svi skupa nasladjuju se u prvom redu krasnim vidikom prekrasnog dana.

Prošli smo ulicom Fužine, krenuli cestom te stazom kroz Ličko polje preko maličkih pašnjaka kao po smirna čilimu, kako reče zgodno naš planinski drug,

i makli iz mirnog položaja na mlaki ljeputaste ptice (*Totanus*), ubrali po koji cvjetak divno modre *Gentiane*, miomirisnog jaglaca te došli za sat hoda na put, koji ide s lijeve strane prostranog polja uz brijeg prema Viševici. Da si prikratimo put, vodili su nas priječem, tek kad smo se prilično digli u vis, gdje je bilo mjestimice snijega, prešli smo na dobru cestu, što ju je kr. državna šumarija dala načinili. Na skoro smo kod t. zv. »Lichtenberg-a« bili iznenadjeni sa pogledom na sniježni Risnjak, a još više pogledom na Učku goru i uski komad mora, koji je provirivao, jer smo se tomu nadali tek sa Viševice. Tu smo morali mjestimice već i snijeg gaziti, dok smo prispjeli do »kolibe pod Viševicom« kr. šumarije. Iza kratkog odmora i male okrjepe, podjemo dalje, sve više po snijegu, a snijeg je bio tu mjestimice i prilično visok, skoro do koljena. Put ne vodi ravno, već okoliša, izmjenjivao se tu i tamo komad suhog kopna zakićena gusto procvalim šafranom sa plohama nagomilanog snijega. Mi junački naprijed te smo prispjeli napokon pod vrh Viševice. Tu su nas naši vodiči doveli do malog izvora hladne vodice, Crni kukurjek tu je tek procvao velikim svojim bijelim cvjetovima, a mi se dali na penjanje strmim obronkom vrška. Sklizale se noge na prhkom do koljena dubokom snijegu, što se je toplim suncem zagrijan blistao poput bisernog zrnja i nije čudo, da smo išli više puta 3 koraka naprijed a 2 natrag, da smo morali više put i odahnuti, mjeriti visinu nad nama, željno isčekivati vrhunac u visini od 1428 m. te nas otešćan uzpon obilnim snijegom, glava često koljenima primaknuta sjetila, kako se valja od snijega promočenim nogama u znoju lica svoga dovinuti našem cilju, krasnom pogledu sa vrha Viševice. Srećom nije taj uspon dugo trajao, a na vrhu, kamo smo prispjeli u pol 11 sati, na svu sreću ne stalo je bilo već i snijega, te smo mogli veselo pozdraviti nježnu jetrenku modrih cvjetova i gusto načičkane cvjetove šafrana, bijele, modre te bijelo-modro strijekane. Prem je pirio hladni vjetrić sa snježnih poljana, ipak se je gladni bumbar izvukao iz svog zakutka, marljivo obletavao cvjetove šafrana, došla se na kamenje sunčati i muha muljarica (*Eristalis*) a i šareni leptir otrcanih krila zašao u naše društvo, dok su se drugi kukčići, pauci, stonoge i pužići zavukli pod kamenje, ispod kojeg su samo marljivi mravi izazili na šetnju. Pred nama puknuo krasni vidik, ne znaš gdje da počmeš, sa visokim vrhuncima, ili sa sinjim našim morem. Kao obično kod takvih zgoda, vide se nekoji predjeli oštiri, drugi kao u tankoj maglici slabije, a scenerija se mijenja što rasvjetom, što pako okom, koje se tome prilagodjuje. Prema sjeveru-zapadu vidjeli smo poznati nam Risnjak, obilno snijegom pokriveni Snježnike. Niz Učke gore slabije se isticao, a tako i mjesta Opatija i Rijeka. Raspoznavali se ipak Kvarnerski otoci, ne samo Krk i Pag, uz manje otoke u njihovoј blizini, i Cres, nego i Lošinj, a iza Cresa vidila se i obala južne Istre. Bolje se raspoznavala Kraljevicu i Primorje prema Senju, dobro se video mali otok Zec pred Senjom i kršni Velebit se snježnim svojim vrhuncima, a bliže k nama Bijele stijene i Bjelolasica. Navalili smo na druga, da čarobnom svojom škatulicom kuša ovjekovječiti fotografički taj vidik sa svih strana na uspomenu ovog našeg izleta,

što on i učini. Izvalili smo se na suhu lanjsku travu, na strani zaklonjenoj od vjetrića, i sunčali poput guštera. Godilo nam je toplo sunašće, a očito godilo i našim promočenim cipelama, nu uz to dali smo se i na gozbu. Povadili iz torbe mesa, jaja, kruha, soli te se dali junaci na posao, moram priznati sa dobrim uspjehom, a neda se tajiti, da nam je i rujna kapljica posestrime Istre iz malog barilca upravo godila.

Kako voljko je čovjeku u tim visinama, grudi se nadimlju od užitka čistog svježeg zraka i dalekog pogleda, poznati vrhovi i mjesta vode u prošlost, ponavljaju razne uspomene, a neobična tišina daje duševni mir, koji toli godi!

Okrjepljeni tjelesno i duševno umukli smo, pustili uzde mislima, a toplo sunce ne samo da nas je ugrijalo, nego i slatko uspavalo. U 1 sat krenusmo dolje i to prema našem programu u Mrkopalj. Slaz sa vrha preko visokog snijega bio je dakako brži, mjestimice preuzele je tijelo i nehotice ulogu brzih saona, nu kašnje izvježbali smo se u tom poslu po snježnim obroncima, kao da pripadamo kakvom ski klubu, odmicali dosta brzo, a i dosta sigurno. Prelazili smo kraj Strileža ispod Bukove kose na Žilave dolce, prešli u znoju lica svog i Smrekovu kosu, zašli u Tomičevu vlaku, cijelim putem čas gore, čas dolje, tako da smo kakva 3 sata skoro neprestance gazili snijeg, samo tu i tamo prelazili po šušnju preko mjesta bez snijega, da ga odma iza toga nadjemo sabranog, nagomilanog. Morali smo ne samo noge upirati u snijeg, nego i na ravnim, a po gotovo kosim mjestima vući noge iz snijega, nije čudo, da smo se dobrahno izmučili. Na svršetku snježnog tog puta uvjerili smo se koracajući po suhom rahlom kamenju na obronku, da bi i usred ljeta bio put ovuda dosta naporan. Napokon smo odahnuli, kad smo zašli u Široku dragu, ravnog mekog tla, sa malo snijega, kroz krasnu šumu, cestom bez snijega i uz lijepo vrijeme sve više se primicali mjestu Mrkoplju, došli do »Gmajne« a sa vrha u večernjoj rasvjeti — bilo je pol 6 sati — lijepo nam se prikaže u dolini sa preoranim poljima i zelenim pašnjacima suncem obasjano mjesto Mrkopalj. U gostionici bilo mjesa za dvojicu, a nas 4 momka. U toj stisci prem smo g. župnika Marinica poznavali samo po dobrom glasu gostoljubivosti, utekli smo se njegovoj dobroti, a on se sjajno pobrine, ne samo da nas ostalu dvojicu smjesti, već da nam u tom momentu iskaže najveću blagodat, opskrbi nas svu četvoricu uz pomoć vrijednog svog pomoćnika Burića suhom obućom, nahranu i napoju, da tako bude ne samo našem drugu pravi brat po zvanju, već da i svima nama pokaže činom, kako se i u Mrkoplju u župnom stanu spaja kršćanska ljubav sa hrvatskom gostoljubivošću, na čemu mu i ovom zgodom srdačno hvalimo.

Valjalo je poći i na počinak. Radi obilnog snijega odustali smo od nasmijenog dalnjeg izleta preko Bjelolasice u Jasenak, odgodili to na kašnje doba. Hvala kr. drž. Šumaru Simonffy-u, koji me je ljubezno na konak primio, a najvećom se pripravnosću ponudio, da nas sam vodi na Bjelolasicu, kad se za to odlučimo, izvest ćemo možda i tu našu nakanu na skoro.

Na Markovo osvanuo prekrasan dan. Mokra naša obuća, po savjetu naj-

mladjeg našeg druga, zoblju napunjena, osušila se, a da se nije skvrčila, zadovoljna preuzeila dalnju svoju ulogu. Prem smo prvobitno kanili pješice u Lokve, da sa prvim vlakom krenemo u bijeli naš Zagreb, djelovao je krasni put preko mesta Sungere, prekrasna šuma, divan pogled na Risnjak, a i neki novi gostovi božice Flore tako na nas, da smo od postaje Lokve krenuli u mjesto Lokve, tu se hvale vrijednom brzinom i kuhinjskom vještinom gostione Fabijana Pleše-a valjano okrjepili, pošli po podne u špilju, da u podzemnom svijetu vodimo rat na sva sitna živa bića, da se za tim naužijemo krasnih putića i pećina u zanimivom Golubnjaku, da osvježimo do dolaska našeg vlaka rastrganou naše znanje blistavih zvjezda na nebeskom svodu i da se, zadovoljni sa uspjehom cijelokupnog izleta sretno vratimo u naš Zagreb.

Putne spomenice i poslanice.¹

Mili roditelju!

Tandem aliquando! Pet je dana dosta, da se duša i telo oporave od dugo-trajna puta. Konac djelo kiasi, veli mudra narodna biser-rečenica, a i doba je već, da prihvatim lako pero, da nastavim započete putne sličice. E pa u božje ime!

Kad si vlakom dojurio gvozdenim tračnicama od Terezovca do Pivnice, sva se mati narav nenadano promenila, zaodjela u čarnije, kićenje ruho. Šarenim cviećem prepletenu ravnicu zamjenila bujna gora, žitnu strn, kitna zelen-šuma, skromna milotna idila uzmakla pred kraljicom čarne romantičnosti. Dà, ti se osjećaš u drugom kraju, srdce se puni novim miljem, oku se čini sve milovidnije, skladnije i ljepše, tu kraljuje najmilije čedo nebesa — sveta Poezija. Jesi li se dobro podštapiro, žurne će te hodalice noge nakon trosatnoga hoda prenjeti vijugavom cestom najprije do seoca Huma i za malo eto te u Voćinu.

U Voćin stigosmo 1. 8. poslie podne oko druge ure. Za cieloga puta od Terezovca do Voćina igralo se sunce s oblacima na nebu skrivača. Bojali smo se kiše, ali nas ipak poštedita, jer tek mi pod krov, sa tmurna neba sasu se kao iz rukava silan dažd, praćen jakim zadahom urnebesnoga vihra. Tmaste oblačine pritisnuše olovnom snagom glavice Papuka i Jovanovice, činilo se, kao da rade svu zemlju prometnuti olujnim morem. Časomice s oblaka na oblak preskočila strjelovita munjevna iskra, bljesak sievnuo, grom zatutnji, striela pukla, odjekujući gromovna s briega u dolinu, s doline na brieg, zemlja se pod nogama tresla, bujice trenom nabujale, noseći obilnu vodu u korito brzaje Voćinske, koja se biesno motala sredinom Voćina, da tamo niže primi u naručaj divlji potok Pasjak. Svet se pred biesnilom oluje skrivao u kuće, zvonovi zvonili na razgon oblaka. Taj čas bio za mene božanstveno poetičan. I ne bi dugo

¹ Izvadak iz povećeg putopisa: »Iz anala rerum memorabilium« od Miroslava Hirca.

razjarena narav smirila se za kratak čas kao zaljubljena djeva, koja netom ugleda svoga miljenika; na nebu granulo sjajno sunce, razgonili se oblaci, tiše zaromnili gorski potoci, snažnije pohrlila vodom obilna Voćinska. Sad je istom u pravoj slici sivnula pred mojom dušom ova divna romantična okolina.

Liep li je taj Voćin, taj drevni castrum Ottina! Ne dostaju rieči da ga opišem. Medju tmastim Papukom i Voćinskim brdima pukla na dosegu vidnoga oka bajna vilinska kotlina. U kotlini oko mrke starodrevne crkve reda se čislo bielih kuća i kućica kao drobna pilad oko svoje predvodnice koke. Naokolo vinograd, kraj vinograda šuma do šume, livada uz livadu, voćar do voćara, potočić kraj potoka, biser kraj smaragda, alem do rubina, dražest do ljepote, krasota do divote. Ili je svetvorno božansko biće htjelo u ovu kotlinu prenjeti dio nebeske domovine ili je htjelo da ovu plodnu grudu hrvatske zemlje učini drugim zemaljskim rajem, da u nju saspe sve svoje milje i omilje, da dade ljudskomu rodu utješni zalog boljega budućega života. Kad si već u Voćinu, a želiš da razigraš srdce, da napojiš dušu divnim romantičnim vidikom, ne požali truda ni časa, pohiti na onaj stari tvrdi Voćin-grad, što se tamo na goloj kamenoj tjemenici vrletnoga briega posadio kao mrki stražar, koji u svojim razvalinama čuva tisuću i tisuću prošlih uspomena. Tu se istom raztapaš od miline, tu snažnije zakuca srce, krv burnije, valovitije zakola žilama, tu se nehotice i najporijoj duši mora da s usana odkine onaj divni, božanstveni klik: Liepa si, divna si Slavonijo ravna, Slavonijo plemenita, zemljo hrvatska. Ni zlatno pero slavnoga de Amicisa, ni Rafaelov kist, ni stihovi Petrarke, ne bi mogli orisati i opjevati čara tvojih idilskih i romantičkih harmonija, tvoje poezije! Nema tu rieči, kojima bi se mogla izraziti ona ljepota, koja te sa svih strana okružuje, nema tu rieči, koje bi u sladku raskoš mogle da slože one divne osjećaje, kojima se duša u taj par puni. Do nogu Voćin, a tamo dalje iz bliza i daleka selo do seoca, priselak do zaselka. Na sjeverozapadnoj strani bjelasaju se Macute, Bokane, Čeralije, Valinci i Četekovac. S desna te pozdravlja pusta Nankovac, na sjeveru gubi se u maglenoj kopreni Klis, sa zapada sestrinski ti se osmjejuje ubava Jovanovica. Baci opet pogled po Voćinu! Izmedju tmastih nasada bielo- i crnogorice proviruje iz perivoja vlastelinski dvorac sa naokolnim gospodarskim sgradama. Taj je posjed bio do nedavna svojina grofa Aladara pl. Jankovića. Al što je najljepše, što najmilovidnije? Ono, što se tamo pred tobom mota i plete sredinom Voćina poput hrle zmije prisojkinje, ono, što je o žaru nebeskoga sunca izpreplelo poput tanke zlate žice toli divno ovu rajsку kotlinu, stvarajući brzi vir, bacajući u vis kao skorup bielu pjenu, valjujući pred sobom šiblje, prudje i kamenje, a krijući u svojem kamenom krilu pitome pastrve, slastne bjelice, krkuše i bezbroj drugih riba. To je bjesomučna Voćinska ili Karašica, koja se tamo daleko u nedogledu gubi, spuštajući se u nizinu miklošku, da tuj primi potok Čadjavicu, da poteče još dalje te se niže Petrijevaca izlje u srebropunjenu Dravu. Karašica postaje od dvije gorske vode brzaje: Trešnjevice i Jovanovice. Ove dolaze od zvečevačkih strana, teku neko vrieme napored, dok se sastanu i sliju u zajedničko korito iza vlastelin-

skoga perivoja, da objeručke zagrle nasred Voćina razjareni potok Pasjak, komu je izvor blizu sela Kuzme u studencu »Glava«. Potok Pasjak ne nosi badava ovo ime, narod ga je punim pravom tako okrstio, jer u kišno doba tako pobiesni, da svom brzinom valja pred sobom stabalje i oveće kamenje, nabuja tako, da iz tiesnoga korita prelije preobilnu vodu i zaplavi jedan dio Voćina. Kako su u ovoj kotlini česte oborine, jasno je, da ima i čestih poplava. Nepresušivi potok Pasjak i vjerna mu družica Voćinska pretvaraju u doba oluje sav ovaj kraj u golemo jezero. Voda tada ne štedi ni mostova, prelije se preko obala na cestu, dosegne i do kuća, a ti hoćeš li na polje, obuci visoke čizme, drži se zidova, ne misliš li, da te vodena struja odnese. Koja je šteta od ovakovih poplavina, nije nuždno reći. Voćinska okreće i nekoliko dobrih mlinova.

Hoćemo li sada koju o starom Voćin-gradu? Stari grad voćinski leži već u razvalinama. Dva samo zida čvrsto se jošte izpinju, a drugo sve rpa je tek kamenja, kup morta, grobište propalih nada, sjena smrti. Oko gradine vidi se duboki šanac, nekadanji tvrdi štit i obrana protiv dušmana. Taj šanac mogao se napuniti vodom. Kako su vlastnici Voćin-grada vodu u nj dovodili, nije nam poznato. Misli se, da su prvi temelj gradu udarili nekoć slavni gospodari Rimljani. Tomu je najbolji dokaz sama gradina i njezina konstrukcija. Pogledaš li doljnje sastavine zidina, zamjećuješ, da ih sačinjavaju vješto oklesane četvorne kamene ploče, dok je gornji gradjevni materijal nešto suroviji, neuobičen, od posve različne vrste kamenja. Gradina bijaše već jednom u razvalinama, a poslije opet iz nova nadogradjena. Na mrkim zidinama vide se tragovi obojenih slikarija, ostadoše dva ili tri prozora. Oko gradine, pa na bočinama briega razrasla se divlja bujad, šikara, grmlje i trnje, koje prieči prohod pohodniku na stari Voćin-grad. Hoćeš li dakle, da se uzpneš na glavicu vrletnoga briega, ponesi čvrstu batinu, da si njome krčiš put. Tu je najugodnije boravište voćinskikh ovaca u popasno doba, tu je najljepše plandište voćinskoga pastira, koji od rane zore do zahoda sunca pribraja na strojnu svoju sviralu, izvodeći divne pučke melodije. S jedne strane prema vlastelinskom dvorcu ruši se bočina briega tako strmovito, da je uzlaz na stari Voćin-grad gotovo nepristupačan, nemoguć. Mišljah, u takovoju guštari mora da bude i zmija. Jednoga dana zaputih se po najvećoj sunčanoj omari, o podnevnu u lov. Uzalud sam tumarao podpuna dva sata batinom u ruci, obilazeći najprisojnila mjesta stare gradine. Pobjedonosno koracao sam kroz bujad, pregledavajući svaki grm i trn, ali ništa, sve tiho ko u grobu, sunce je palilo ko raztaljeno zlato. Već mi dosadi uzaludno čekanje, htjedoh da odem, kad grančice kvrcnu, šušanj zašušti u najbližem grmu. Ha — zmija — zmija — i ništa drugo!, ciknuh od veselja, srdce drhtnu, pristupih bliže. Dà — brus — žaba — žaba krastača — ne — ne — gušter — gušter — k tomu zelembać — povukao se dublje medju šušanj iztaknuvi samo zelenu glavu i motreći me u čudu velikim sjajnim očima kao da me htio upitati kojim pravom bunim njegov tiki prirodnici mir. Razsmijah se grohotom

i pokunjeno odteturah, nezadovoljan uspjehom svoje »praktične znanstvene ekskurzije« niz boćine briega preko divlje bujadi u župni dvor na prijatan objed.

Prodjoh sveta na sve četir strane,

Vidjeh kraje toli opjevane,

Kojim slava do nebesa ori.

Svi su liepi u svojem resu,

Svi su liepi, al svi skupa niesu,

Što si meni, majko, samo ti!

(P. Preradović.)

Najveći ukras podaje Voćinu starodrevna župna crkva, posvećena blaženoj djevici Mariji lourdsко-voćinskoj. Gradjena je u gotičkom slogu, a potjeće iz XII. stoljeća. Mrka vanjština crkve pa onaj trošni visoki toranj s velikom kupulom i pozlaćenim krstom, osvaja ti dušu čudesnom snagom u prvi mah, čim si ga uočio. Al udji unutra! Bože, gdje sam? U zagrebačkoj prvostolnoj crkvi sv. Stjepana! Ta će ti misao na svu silu prohujiti mozgom, kad prebaciš nogu preko crkvenoga praga i ti ćeš udivljen, zanesen motrići velebnu nutarnjost božanskoga hrama, one visoke stupove, one čarne svete slike, one divne uzor-žrtvenike. Al ne, ti nisi u Zagrebu, ti si u Voćinu, u voćinskoj katedrali blažene majke Isus-krstove. Ta je crkva jedna od najznamenitijih crkava u našoj domovini, tuj se obdržavaju nekoliko puta u godini velika hodočašća i pohodi. U zaledju crkve uzidana je ploča spomenica, na njoj se vide nejasni tragovi staroga glagolskoga napisa. Do sada nije još uspjelo pronaći značenje preostaloga izlizanoga pisma. Tik do crkve župni je dvor u ukusno uredjenom cvjetnjaku. Na istom je mjestu u davno doba stajao ogromni redovnički samostan. Da je bio zaista velik svjedoče preostali temeljni tragovi, koji se vide daleko na okolo crkve na cesti osobito jasno u doba kišno. Kiša opere sa ceste piesak, ostavljajući za sobom gole velike kamene ploče, koje se redaju jedna do druge. Tad si istom možeš da predstaviš veličinu samostana. Bit će po svoj prilici ovo ostatci zida, koji je u krvulji opasavao crkvu i samostan. Iz anala rerum memorabilium Parochiae Vo-chinensis ab anno 1773. doznajemo, da je crkva ostala iza krvavih turskih ratova pusta i prazna. Nije li ovo u savezu sa narodnom tradicijom, koja čuva u duši žalostnu uspomenu na nekoga krvoloka agu. Taj da je, stanujući u tvrdom Voćogradu, crkvu voćinsku pretvorio u tursku džamiju, zlatni krst na tornju zamienio konjskim repom i polumjesecom. Bit će na žalost istina kako se to dogadjalo u svim krajevima, kuda je tursko bjesomučno kopito gazilo. Razorni nekrst uništio je u doba svoje divlje snage krasni gotički crkveni svod, koji je tek u kasnije vrieme s nova podignut. Kod obnove poljepšavanja crkve stekao si velikih zasluga Dragutin Daner. On je uz posebni odbor i dobrovoljne prinoske sagradio kor i nabavio orgulje. God. 1798. vladala je u okolici voćinskoj silna suša i glad, narod je puno stradao. Dvije godine kasnije, bilježi pater Andrija Popović, pukla je striela u glavni žrtvenik, ali je kip bogorodičin ostao neoštećen.

Pa što je najznamenitije u crkvi voćinskoj? Što joj toliko ugled diže? Krasni kip majke božje lourdske. Nabava kipa i postanak štovanja blažene

lourdske Gospe razabire se ponajlakše iz opisa »Katoličkoga lista« g. 1887. Taj je opis priobčio u Kat. listu sadanji voćinski župnik S. K., pa ga na spomen ubilježio i u župnu knjigu spomenicu.

Dva su osobita dana u godini, kad ne samo iz susjednih župa, već i iz najudaljenijih krajeva, iz Djakovštine i iz Ugarske silesija pobožnih procesija pridolazi u naš hrvatski Lourdes. Te se procesije obdržavaju 2. srpnja t. j. na blagdan godišnjice blagoslova kipa i glavnoga žrtvenika ili na blagdan pohoda majke božje i onda 8. rujna, kad se slavi spomen-dan narodjenja blažene Gospe ili na Malu Gospojinu. Osim ovih pohoda, dolaze svake godine i pobožni hodočastnici iz zlatne doline požežke, obično, kad obave žetvu i sve poljske rade. Od tih pohoda zlatnim je slovima u knjigu-spomenicu ubilježen onaj 4. rujna 1886. Tom je zgodom toliko ljudstva u Voćin nagrнуло, da su bile voćinske ulice kao mravljem ljudima prenatrpane. I premda je crkva voćinska toli velika, da joj se nijedna druga crkva u blizini prispodobiti ne da, pa ako i ima uza to još i prostrani crkveni trg, ipak nije mogao sav pridošli pobožni puk naći mjesto niti u crkvi, niti u u ogradi crkvenoj. Pobožni hodočastnici bijahu iz divne okolice požežke, koja je k sebi privukla i skoro čitavu krajinu od Stare Gradiške duž Save sve do Broda na Savi, pače i dalje Babine grede, dakle i diela Djakovštine. Što kroz mnogo godina ne vidje valjda nijedna župa u našoj zagrebačkoj nadbiskupiji, to doživi na taj dan rimokatolička župa voćinska, naš divni romantični Lourdes.

Ne ljuti se, oče gospodine, što sam nešto oduljio ovo pismo. Tomu je krivo srdce, koje uviek pregne, da ti u što bajnijoj slici predviđi onaj kraj domovine, koji se tvomu sinu najbolje usjekao u pamet, urezao neizbrisivim biljem u mlađenačku dušu. Želim da Ti dadem što podpuniju fotografiju divnoga hrvatskoga Lourdesa, da ti pričam, kako se milovidni Voćin ogledao u moru mojih misli i osjećaja, kad sam mu čarovitu okolicu promatrao iz sjenice, što se diže na glavici brežuljka župnikova vinograda.

Bilo po podne oko 6 ure. Veličajno sunce sjedalo za goru na počinak, poigravajući u milijun dragulja vrhom i dolom, razplićući zlatne svoje vilinske kose na daleko i široko. Iz doline dopirao žubor srebropunjene vode bistrice uz veseli poklik seljana i milozvučnu popievku bezbržne seoske mome. Ja sam se bio podlaktio i slušao otvorenih ustiju božanski piev djevičanske naravi, od milja tresle mi se usne, uzdah se za uzdahom vinuo iz grudiju, da odprhne nekamo u vedro božje podnebesje i tamo se pobratimi s lagodnim lahorom, koji je već lagano podrhtavao večernjim zrakom, tresući tanku grančicu i laki listak. Posegnuh okom dalje, a tamo šljivik do šljivika, vrt do vrta, iza vrbe jadikovke provirila na ovisoku brežuljku mala trošna kapelica — stan mrtvih, voćinsko groblje. Visoke tmaste glavice Točak i Jovanovicu cielivala pozdravno zalazeće sunce. Polako se zlatilo mjenjalo u bljedilo, polako jenjavala svjetlost dana, krzmajući opraštalo se sunce s vjerenicom zemljom kao da joj želi još jednoć poljubiti ubavi rajske skut, kao da joj hoće na zadnji pozdrav doviknuti opro-

štajni: Laku noć! Još časak samo, još trenut oka, i sjelo sunce, da se sutra opet probudi. Zapad oblievala purpurna večernja žažara, uspavana se priroda probudila. Seljani vraćali se umorni uz popievku kući, na cesti štropotala kola, u dolu klepetao praporac, poljem koracala do svoje rumenke kravice biela snaša, premećući lagane nožice i pjevajući, što joj grlo dalo. Lahor jače zastrujio, donoseći sobom miris osušena siena, šturak glasnije začurlikao večernju svoju pozdravnici, u prodolu snažnije zalajao mrki šarov, u grmu jače zakreketala zelena žaba, iz visoke trave žalostivo se ozivala druga, pa treća: rege... rege... rege. Čurlik šturka, kreket žabe, lavez pasa, romon vode bistrice, klopot mlin-skoga kola, uzdah razigrane duše, kucaj mogu srdca, hlapat mogu bila, dà, sav taj čudesni rasklad sljevar se u mom biću u neki neponyatni mistični sklad. Još malo, — sa tornja voćinske crkve gubio se u mrak pozdrav andjeoski. Kapom u ruci vraćao sam se niz brdeljak preko bujna šljivika u župni dvor. Na podnožju vinograda stadoh kao ukopan u zemlju, bacih oko na nebo visoko i sad sam tek zamjetio da je večer, da na nebu titraju milijuni zlatnih zvjezda, da se od istoka diže krvavi plameni mjesec. Duši se otvori novi rajske čar. Preda mnom sinulo o sjajnoj mjesecini na glavici goletnoga brda nekakovo strašilo — razvaline staroga Voćin-grada. Oh, kakovo mi je čuvstvo obuzelo srdce, kad sam uočio onu mrku gradinu. Meni se činilo, kao da će se onaj brieg, one stare podorine, ono silno kamenje sad na mene survati, da mi u svojem grobištu počina dadu. Od užasa se potresoh, pobrzah strjelovito prema onoj strani, gdje je župni dvor, izustivši jedva: S Bogom, stara gradino! Do vidova!

Ja dvoru na kapiju, nebom proletila od sjevera k jugu sjajna zvjezda. Tko zna — možda je i moja bila.

Lička visočina.¹

Gorske kose koje se odvajaju od prije spomenutih gorskikh kosa Jelenovca i Poljane prema sjeveru, zatvaraju s jedne strane »Vukšić polje«, s druge strane otvoreno je izpod Kule, Čukovca, Rujnice prema Zubaru sve do Ostrvice, gdje se sjedinjuje s Ličkim poljem. Vukšićko kao i Perušićko polje zatvaraju sa istoka: Podove i Klenovačka gorska kosa. Podove su većim dielom divlja pustoš uz nešto malo šikarja, koje proviruje iza ogromnog kamenja i ne upliva na promjenu zračnost oborina, već jedino onoj goleti daje snagu protiv bure i mećave. Ono malo plodne zemlje, što se uvalilo u razvale kamenja poput udubljenih draga većim je dielom ilovaste sastojine, pomješane sa pieskom i kamenom, a bile su sigurno prije plodnije, dok je vegetacija na onim gorskim kosama bila bujnija. Kad su gorske kose ogoljele, letjela je bujica niz ove vrletne strane, te mjestimice rovala i raztvarala kamenje, zaustavljalas se prema nizu i otvorila si put u podzemje. U ovim krajevima ne ima bitisanja živućim stvorovima, jer

¹ Vidi br. 3. i 4. »Hrv. Plan.«.

radi velike bezvodice mora propasti svaki organizam. Jedino u podnožju gorske kose nalazi se nekoliko vrela, koja djeluju u jeseni i s proljeća. Osim nekoliko zapuštenih gorskih stanova, ne ima ondje nikakovih prebivališta, već jedino stara crkvica posvećena sv. Trojstvu, koja je sagradjena na pustoši i goleti podovske gorske kose, gdje je sa svih strana izvržena zubu vremena, ali ipak stoji čvrsto već od davnih vremena.

U tom malom gorskom hramu nalazi se samo jednostavan žrtvenik, na njemu dva sviećnjaka i slika sv. Trojstva. Sjevero-zapadno od Podova ima gorska kosa »Klenovac«, koja se naglo spušta u nizinu. Ovdje nam je spomenuti u razvalama dosta visoka brda »Obljajac«, hrastovi gaj zvan »Lilovac«, koji se pružio nekoliko klmt. na obrežju Obljajca i Klenovca u obliku elipse, u kojem se nalaze hrastovi nasadi. Svojim položajem daje motrioci ugodan utisak, a sa Obljajca divan pogled na Vukšićko polje, koje akoprem zapušteno, ima tu i tamo dosta dobro obradjena tla. Izpod Obljajca pružilo se »Vukšić polje«, koje prama izтокu natapa Čekrk, a sa druge strane Sorića vrelo, odkuda se uzduž Perušića i Konjskog brda nalazi dosta plodno Perušićko polje, koje se proteže izmedju Podova, Janjča te Mušalučke-, Perušićke gorske kose i uzduž Konjskog brda, te završuje više sela Kvarata.

Sjeverno od Perušića zači nam je u krševite vapnenaste tvorbe, gdje je priroda u utrobi gore Grabovače stvorila poznatu špilju »Samograd« kod Perušića. Mi ne ćemo ovdje te špilje opisivati, jer je opisana, pa tko bi hotio, da ju pobliže upozna, neka pročita njezin opis u djelu Dragutina Hirca »Lika i Plitvička jezera«. Često se naidju u pećinam i špiljama sige raznoga oblika, nu obični motrioc ne zna, kako je to postalo. Siga je nastala uslijed atmosferičke vode, koja se spušta na gore i prima u sebe ugljičnu kiselinu. Prodiruć voda kroz kamenje do pećina i špilja raztvara pomoću ugljične kiseline vapno te pomješana sa vapnom, kaplje u špilju. Voda ovdje izhlapi, a vapno stvara sigu. Voda može tvoriti sigu ili na dnu ili na stienama. Tu je sige veoma raznih, a više puta upravo liepih slika. Tvorbe od sige, koje se sa svoda spuštaju na liče čunju, koji je svojom podnicom prirasaao o svod; takove tvorbe zovu se »stalaktiti«. Pada li voda na dno, to sige raste prema svodu, tada je tvorba sige nalična stupu, koji prema svodu postaje sve tanjim. Takove tvorbe zovu se »stalagmiti«. Sige raste neprestano, ali veoma lagano.

Zapadno prema Mušaluku kod Rendulića i Pavletića strane, u razvalama gora, nalazi se »Horvatovića gaj«, koji dostatno upliva na množinu vode, koju daju u podnožju izviruća vrela, koja, akoprem preko ljeta presahnu, ipak su za ovaj kraj koristna, jer preko jeseni i proljeća natapaju zemlju i čine ju plodnjom. Iztočno i u dosta lepoj ravnici, nalazi se »Vukšićka pećina«, koja daje najveću množinu vode, te kad sva vrela u onim krajevima presahnu, još u pećini ima vode. Duboka je do 10 m., a široka preko 3 m., te se poput lievka suzuje. Predjemo li prema Mušaluku, eto nam Mušalučkog polja, koje protječe potok »Zvezda«.

Taj potok izvire izpod Horvatovića strane, teče prema zapadu, te kod mlinu zvanog »Lug« utječe u Liku. Ovaj je potok prije bio mnogo veći, što svjedoče obale i korito, a tim je bio koristniji, što je mogao većim obiljem vode natapati ono dosta mršavo tlo. Samo polje pružilo se nekoliko km². izpod gorske kose, slabo je kultivirano osobito uzduž Like, dočim u podnožju ima dosta dobro obradjenog zemljišta, a i plodnije je, jerbo je bujica sa opustošenih brda nosila zemlju i time dala onomu kraju zemlju-težatnicu.

Mušalučko polje završuje prema Malom selu u točki, gdje Otešica zapadno izpod Žitničkog polja utječe u Liku, dočim je sa sjeverne strane otvoreno do Kaludjerovca i Klanca. U podnožju gorske kose u dosta liepoj ravnici sagradjena je crkva sv. Duha, a sagradio ju je pop Marko Mesić, koji je oslobođio Liku od Turaka. Ta crkvica sagradjena je god. 1700., te po tom ne može biti najstarija crkva u Liki, kako neki tvrde, jer se crkva sv. Ivana u Velebitu spominje već god. 1433. (R. Lopatić: Bihač i Bihačka krajina).

Nedaleko ove crkvice nalazimo u podnožju gore »Mesićevo vrelo«, koje je trajno, te daje dosta veliku množinu vode, a koristno, što natapa čitav predjel, naročito livade. Da ovo vrelo nije presušilo, lahko je protumačit time, što je sva iztočna strana te gorske kose obrasla šumom. Završujući ovo kratko razmatranje dosta mršavog polja, sači nam je opet k toku Like.

Promatrajući tok Like, opazit ćemo, da se njezino duboko korito, uvalilo medju ogromne litice i tu je i tamo nepristupna. Korito pada to više, što se više približujemo utoku Otesice u Liku.

Tu i tamo, a naročito prama Kaludjerovcu, usječena je Lika medju vrleti i dolomitne stiene najdivljije romantične. Mjestimice su one okomite kao zidovi, mjestimice sunovratne; tu su gladke kao dlan, tamo opet izšupljene, krijući u sebi i koju zanimivu špiljicu. Gdje su Liku sapele stiene, tamo se ona ne razlieva i tamo je najdublja.

Dosad smo se bavili opisivanjem iztočnog djela ličke visoke ravnice i to od izvora Like, te do Kaludjerovca, a sad nam je ostaviti ovaj kraj, te zaći na zapadnu obalu Like.

Promatrajući jedan i drugi kraj ove visoke ravnice, pa sravnivajući oba diela, vedit ćemo, da im je značaj sasvim različit, akoprem je formacija tla skoro istovjetna. Desna strana ličke visoke ravnice većim je dijelom neplodna, bezvodna. Podjimo joj od začetka počam od Mogorića, Vrebca, preko Rudaicâ prema Lipama, Budaku i sve do utoka Otešice u Liku, vedit ćemo jednostavnost, vedit ćemo vrištinu i bujad uz malo kultiviranog zemljišta, vedit ćemo, kako si je Lika prodrla korito izmed golog kamenja. Svud divjač, svud nepristupnost. Ono malo zemljištâ, koje je obradjeno, većim je dijelom mršavo, odrto. Da ono plodno postane, hoće se popravka, radne snage i razumjevanje barem u temeljne pojmove gospodarstva, poznavanje tla i njegovih sastojina, a što je još najviše, treba odlučnosti i volje. Ako tlo pobliže motrimo, vedit ćemo, da je to zapušteno zemljište, nekad obradjivano, da je davalo i obilno ploda, što nam svjedoče

razori slogovâ, one zakržljale šikare, a svjedoči mjestimice gornja naslaga zemlje, ali je to tečajem vremena zapušteno. Što je više ne stajalo šuma na iztočnim gorskim kosama, to je padala plodovitost zemlje, a tim se radjalo siromaštvo naroda, koji je uz ovakove okolnosti morao klonuti, zemlja počela divljati, padati. Naravski, da su protekla decenija, da je ovaj prevrat nastao, a to nam dokazuje ona ogromna vriština, koja je tako uhvatila korjen, da to nije moglo nastati za 10 ili 20 godina. Da se ta vriština može kultivirati, svjedoče već učinjeni pokusi, o čem ćemo malo kašnje pisati. Ako je iztočna strana ličke visoke ravnice većim dielom neplodna, to nam zapadna strana, koja se pruža izpod Velebita, podaje drugu sliku. Počam od zadnjeg svršetka Velebita uzduž njegova podnožja nalazimo malo vrištine, već dobro uredjeno i kultivirano tlo osim nekojih dijelova izpod Smiljana, Oteša prama Klancu te sve do Kaludjerovca. Da je ova strana plodnija, to nam je lahko protumačit, ako i ne idemo iztraživat sajstine zemlje i njezine geologische formacije, dostatno je da promotrimo Velebit, koji je sa iztočne strane obrasao gustom šumom, a to je, što upliva na znatniju vrela, koja imaju svoj postanak pod Velebitom, te nisu mogla presahnuti, već neprestano djeluju, davajući množinu vode i natapajući svu susjednu okolicu. S proljeća i u jeseni znaju ovi potoci, ova vrela nabujati, zaliju sve susjedno zemljiste, naplave ga, mulj uz druge brijinske čestice ostaju na ovom zemljistu, te ga poprave, dočim na iztočnom kraju toga svega ne ima. Promotrimo li zračne oborine preko godine, to ćemo se osvjeđočiti, da najveća množina ovih oborina zapada zapadni kraj i to sve dijelove protežuće se izpod Velebita, koje preko ljeta natapa kiša, se na iztočnom kraju izlije često kao ploha, te utuče i ono malo mršavog bilja, a zemlja, da se slabo ili nikako ne oporavi.

(Slijedi)

Književne obznane.

Bled in okolica. Ovu je knjižicu napisao i slikama ukrasio poznati slovenski planinar Ivan Mlakar, a o vlastitom je trošku izdala obćina bledska, da poda u ruke svojim posjetnicima i planinarima čestitog vodiča. Opisana je bliža i dalnja okolina Bleda svim svojim krasotama, pak uzlazi na Karavanke i Triglavsko pogorje. Knjižica je štampana u Ljubljani kod D. Hribara. Bled opisuje se i kao klimatičko lječilište i kupalište.

Alpine Majestäten und ihr Gefolge. Od znamenitog ovog djela izlazi godimice 12 svezaka u folio-formatu uz

cienu od 1 marke po svezci. Prva je knjiga netom izašla. U prekrasnim slikama gledamo planinske ceste, vrhove, doline iz raznih krajeva Alpa, Pireneja, Visokih Tatra, Dinarskih planina, krajeve iz Norvežke, Walisa, Kavkaza. Prva knjiga ima 280 slika od kojih zapada 249 same Alpe. Svezka 12 ima i nacrt glavnih alpinskih hrpa uz opis, koji potiče iz pera A. Rothpletza, vrstnog poznavaca ovog veličajnog gorja. Ovo se djelo dobiva i u zagrebačkim knjižarama i svakomu ga planinaru preporučamo, komu je do osobito veličajne naslade.

Bergfahrten von Norman-Neruda. Nedavno izašla je u Monakovu ova zanimiva knjiga, koju uspomeni svoga muža posvećuje Nerudina supruga, vjerna mu i odana planinarska druga, na što nije nikada u životu pomislila. Ona se nadala, da će ovo djelo napisati svojim suprugom, s kojim se je spremala na Himalaju, ali joj je suprug užasnom ironijom prirode zaglavio baš na onome briagu, kojega je najbolje poznavao. Zaglavio je toga radi, jer se kao planinar sâm nije držao onoga pravila, koje je preporučivao drugima, da se naime na bregove ne uzlazi, ako nisi podpuno zdrav. Knjizi, koja zaprema 245 stranica ovaj je sadržaj: Die letzte Bergfahrt von May Norman-Neruda. Der Lyskam von Norden. Übergang von Gross-Seehorn auf den Gross-Libzner. Bersteigungen in der Bernina-Gruppe auf neuen Wegen. Die Pointe de Zinal. Die Fünffingerspitze von Norden. Die Dent Blanche im Jahre 1892. Eine Erstbesteigung. Eine Tagespartie in der Palla-Gruppe. Der Cimon della Pala. Die Cima di Pradidali. Die Fünffingerspitze als Typus eines Modeberges. Wanderungen in der Rosengarten-Gruppe. Die Alpen vor und nach der Saison. Über Führerlose Bergsteigen, Alpinismus. Über die technischen Schwierigkeiten des Felskletterns.

Ledeni bregovi. Tko čita putopisne i zemljopisne knjige, tomu je poznata ledena stena, koju je Ross odkrio u južnim krajevima Viktoria-zemlje. Visoka bijaše 60—70 m., nu to je samo vidljiva visina, jer je dokazano, da $\frac{6}{7}$ takovih ledenih stena, zidova i bregova, pokriva more. Ima u južnom ledenom moru bregova, koji su preko 500 m. dugi, a do 60 m. visoki, a ima i takovih, koje je tu i tamo izprala voda i stvorila u njima ledenе špilje. Ima plivajućih ledenjaka, koji se razviju u »ravnjak« (Tafelberg) i mora da je nešto veličajna, kada takova diva poнаша more. Ti su ledeni divovi pusti i

mrtvi, nu osobiti onda, kada putnikovo oko na njima zagleda na stotine pomorskih ptica pinguina.

Čudan je taj svjet onda, kada među ledenim bregovima zagledaš i »ledene otoke«, koji budu kadkada i 4—5 morskikh milja široki, a potiču va jda od ogromnih ledenjaka. Ugodno se dojmlju pak oka oni ledeni bregovi u kojima su jedni debeli slojevi leda modri poput kobalta, a drugi tanki poput sniega bieli.

Takove ledenе stiene, zidove, bregove, sante, predočuje i opisuje nam prezanimivo Karlo Thun u svom djelu: »Aus den Tiefen des Weltmeeres. Schilderungen von der deutschen Tiefsee-Expedition.« (Jena, 1900.) Opis ledenih oblika seže od str. 186.—203.)

Književna molba.

Izradujem za sve ljubitelje prirode »Psihologiju životinjstva«, za koju već više godina savjestno sabirem zanimivo gradivo. Takva knjiga ne postoji jošte ni u kojem drugom jeziku, čemu valja tražiti razlog u samom gradivu, koje se baš istom zadnjih decenija ozbiljnije počelo prikupljati. Psihologija će biti pisana po prilici u duhu mojih lovačkih zapisaka — stručno i popularno, da ju svatko bude razumjeti mogao. Životinje će se u njoj prikazati izključivo sa duševnoga gledišta, ali će biti u isti mah povučena paralela prema duševnomu čovjeku. Tim će se moja knjiga bitno razlikovati od sličnih prirodopisnih djela.

Molim liepo p. n. gg. prirodopisce, lovce, šumare, lugare, u obće svakoga, koji dolazi u bliži saobraćaj sa prirodom, da mi izvole eventualno priobéti pojedine doživljaje, u kojima se osobito manifestirala duševnost ove ili one divlje ili pitome životinje. Jednako molim i razna slavna uredničtva, da bi pretisnula ovu moju molbu.

Ludbreg (Martjanec).

Miroslav Hirc.

Raznice.

Vidik sa Lovčena (1759 m.) Daljine radi osvane riedko koji planinar na ovomu značajnomu briegu Crnogore, pa nem je zato milo, da se na nj upeše Max Hees, Ernst Mennet i Josip Mader, sva trojica iz Monakova.

Vidiku podaje osobitu cienu obilna voda. Pod nogama prostire se medju okomitim i sunovratnim stjenama Boka Kotorska. Preko nizkih vrhova pada ti oko prama zapadu na Jadransko more, prama jugu na daleku i gladku površinu Skradarskoga jezera. Pogled na vrhove i bregove takodjer je veličanstven. Planine i snježnici Albanije, Crnogore, južne Bosne i Hercegovine te bližnji divlji, razklmani i raztrgani vrhovi Krivošija redaju se u prilici daleka, veličajna kruga. Prama sjeveru pada oko u kotlinu Njeguša te sledi zavoje ceste, koja se uzpinje na Krivoško ždrielo, pak i ono kameni visoče sa Cetinjem pada u oči. Dalje Cetinja srebreni se jedna voda, a uz nju bieli Podgorica. Sa zapadne strane Lovčena ima jedna špilja-ledenica u kojoj se ne topi led preko ljeta, pa ga tu sjeku i voze u Kotor. U njoj da sniva junak Jovan Crnojević, koji će se od sna prenuti, kada maknu Turke iz Europe.

Uzlazi se na Lovčen punih 5 ura, a sgodno silazi na Njeguše.

Osobiti uzlazi. Koncem mjeseca ožujka krenula je na put iz Evrope hrabra i smjela četa planinara, koji odlučiše, da se uzpnu na Mount Everest, najviši brieg na svetu, što se uzdiže 8840 m. visoko. Na čelu te ekspedicije stoje Englezi Crowley, Knowles i Eckenstein, od Austrijanaca se pridružiše dr. Pfannel i dr. Wessely, od Švicara dr. Jacot. Najprije kane se uzpeti na 8620 m. visoki Mount Godwin Austin u Karakoramu. Biti će veliko slavlje, ako dodju do podnožja Everesta ili Gaurisankara, da mu odrede dvojni položaj, a još će veća po znanost

biti korist, ako rieše prieporno pitanje, ne leži li medju Tibetom i Nepalom i viši brieg, koji se iz Indije ne vidi.

Monte Šiš. Tako se zove najviši brieg na otoku Cresu, uzdignuv se 638 m. nad more. Sa kamene mu tjemnice vidi se cio Kvarner (more sa otoima), preko kojega seže oko do Velebita, Velike Kapele, Velikog Snježnika u Kranjskoj. Učke gore sa Velom Učkom (Monte Maggiore), a medju ovima padne ti oko na Karavanke, što se steru od Stola do Mittagskogela. Za jasna vremena vidi se prama jugo-zapadu, a 300 km. daleko Gran Sasso d' Italia. Vidik te više uznosti svojim bojama, nego li oblicima svojih vrhova i bregova, kako to iztiče prof. dr. Frischau u svom opisu otoka Cresa.

Sa Šiša vodi put u Sv. Petar hrvatsvom šumom, u kojoj ima divova od 2 m. premjera. Iz šume dolaziš do »Foibe«, sigama bogate pećine (špilje).

Chimborazo najglasovitiji je brieg u Americi, a najviši medju ekuadorskim bregovima. Podnožno gorje visoko mu je 4000 m., nu on se uzdiže nad njime još za 2300 m. visokom, zaokruženom tjemenicom od koje se spuštaju lednjaci na 1500—1600 m. duboko. U historičko doba nije Chimborazo kao vulkan rigao lavu i vatru. Humboldt i Bonpland uzpeli su se god. 1802. do 5917 m. visoko, Boussingault i Hall g. 1831. do 6004 m. visine, dočim su mu Reiss i Stübel g. 1872., a Whymper g. 1880. zahvatili najvišu točku. Mjerene visine iznose 6310 m. (Reiss) i 6254 m. (Whymper).

Zaštita bjelolistu. Bjelolist (Leontopodium alpinum; Alpen-Edelweiss) sva komu je planinaru uz planinski gjul (Rhododendron hirsutum; Alpenröschen) najmilija bilina. Kako za njime rado posije i ruka neplaninara, koja ga čupa trgovine radi korjenom, postao je bjelolist tu i tamo riedka bilina. Prije godinu

dve bijaše tako i na našem Risnjaku. Došli nekakovi trgovci, ne znamo od-kuda, i tamo upravo haračili. Ovo je prisililo kotarsku oblast u Delnicama, da je sabiranje bjelolista »kšesta« radi strogo zabranila.

Dolno-austrijski sabor takodjer je u svojem lanjskom zasjedanju stvorio zakon o zaštitu bjelolista. Ovaj zakon zabranjuje strogo čupanje ove krasne biline, ali zabranjuje i trgovinu, a dozvoljava sabiranje samo u znanstvenu i naučnu svrhu, ali samo onda, kada to dozvoli dotočna politička oblast. Tko se ogriješi o taj zakon, kaznit će se prvi puta globom od 2—20 kruna, drugi puta globom od 50 Kr., a sabrani mu se bjelolisti imaju zapljeniti. Globe pripadaju sirotinjskoj zakladi dotočne obćine. Ako je globa neutjeriva, ima se prekršaj kazniti zatvorom.

Sveti brieg. Za budhiste u Indiji, Birmi, Siamu i na Cejlонu sveti je brieg Adam Pik na kojem se vidi od-tisak Budhine noge, dočim se Muhamedovci klanjaju odtisku Adamove noge i hodočaste tamo mnogobrojno kao Japanci na Fidži jamu ili Kitajci Tainšanu u sredini Šantunga.

Adamov Pik uzdiže se 2260 m. visoko, oponašajući svojim oblikom glasoviti Matterhorn. Pomorcima je taj oštri vrh kažiputem, kada brodovima plove u luku Kolomba. Za sunčana izlaza baca Adamov Pik duboku, oštro izcrtanu i pravilnu sjenu, koja se vidi i sa pučine morske.

Uzlaz na brieg čini se naporniji, nego li je u istinu, pa zato uzlaze osim hodočastnika i Evropejci. U nove doba uzpeo se na nj Ernst Hesse-Wartegg i taj nam svoj uzlaz opisao i oslikao u »Leipziger illustrirte Zeitung«.

Od željezničke postaje u Hattonu putuje se 20 km. dugom dolinom do počivala. U gornjim dijelovima granitnog briega usjećene su stube i prijeti lanci kao i na Matterhornu. Kad je putnik uzašao, zagleda visoravan od 100 ko-

raka, koja je ogradjena zidom prsne visine. U sredini se uzdiže pećina još za 20 m. sa malim hramom. S južne je strane žrtvenik, gdje se hodočastnici klanjaju izlazećemu suncu.

Sunce se diže u sedlu Pedrotallagalle, dočim se na suprot pojavlja oštra sjena Adamova Pika poput ogromne maglene piramide. Što se je sunče više dizalo, siena je više padala, dok nije na bregovitu okolinu pala horizontalno. Pojav taj tako je veličajan, da putnik zaboravlja na vidik, a traje više od dva sata. Po sata poslije izlaza, vide se još dve polusjene, kojih po malo ne staje. Ako je strmina mjestimice i velika (65°), ipak veličajan taj pojav zavriedi, da se uzpneš na glasovit Adamov Pik, na kojem se u ogradjenu prostoru vidi od-tisak Adamove noge, koji je dug 1·40 m., a širok 65 cm. i pri tome je Adam bio silan orijaš.

Najviši brieg na poluotoku Malači jest Gunung Tuhanj, koji je od sebe odbio mnogoga planinara. Napokon se na njega sretno uzpeo Mr. Woter-stradt i dokazao, da se uzdiže 7500 do 8000 stopa (2300—2450 m.) visoko, a ne 10 000! (3050 m.), kako se to mislilo prije.

Stranci u Švicarskoj. Prema najnovijim podatcima bilo je prošle godine u Švicarskoj 2,559.000 stranaca, ali zato i jest u ovoj zemlji planinarstvo razvito, kao u nijednoj drugoj na svetu.

Pik Teneriffa u pameti nam je još iz dječjih godina, kada smo učeći zemljopis, čuli za Kanarsko otočje, za vičaj nama milih kanarinaca. Nije taj div pust, već bujan, a glavni mu zastupnik vegetacije vrsta žutice Spartium nubigenum. Kada s proljeća procvate bielim miomirisnim cvjetovima, razipava svoj miris morem na milje daleko, upozorjući pomorca, da se približuje Kanarskim otocima, koje su Španjolci osvojili g. 1402., satrv močne urodjene Guancha.

Na Tenerisu, odnosno na njegov peplom pokrit čunj, uzlazi se mučno i težko, lagano s pomicu napred tovarni konji, oprćeni gunjima, vodom i hranom, dok se stigne do polovine briega, na kojoj se i prenoće.

Sam samcat, a daleko od gradske vreve, gledaš na ukočenu prirodu hrnjaga i pepela do dalekih tamo oblaka, nad kojima se krili zvjezdovito nebo, a pod njime se čarobno uzdiže vrh Teneriffe. U zoru kreće se dalje, preko oštrobridih balvana vulkaničkoga obsidiana i pepela i mnogo puta dahnu putnici u riedkom zraku ili stanu, da se zakite ljubicama, koje su na ovoj nebotičnoj visini porasle u vulkanskem pepelu. Napokon se zahvati tjemenica i planinar se umoran i skršen spusti na rub kratera, da pod oko smetne vidik, kakova ne ima nigdje na svetu. Jednim mahom zagledaš prostor od 5700 četvornih milja, a to je upravo

toliko, koliko zaprema jedna četvrtina ciele Španije.

Kao na plastičkom zemljovidu, leži pod tobom sedam Kanarskih otoka i tamo na zapadu Palma, Ferro i Gomera, tamo prama izтоку Gran Canaria i afričkoj obali blizi Euertaventura i Lanzarote, dočim Teneriffa rek bi da je podstavak za ogromni vulkanički čunj. A Ocean!

Tko želi uočiti neizmjernost mora, taj ga neka ne traži samo na dalekoj plovitbi, gdje mjesecu gleda nebo i more, već treba da ga smetne pod oko sa Pik Teneriffa. Budući da je obzor u istoj visini sa gledajućim okom, pričinjava se Ocean kao ocal modri lievak, na stjenam kojega se parobrodi pomicu kao pužići. Kako je pučina neizmjerna, kako su maleni otoci kako sitne ljudske naseobine!, kliče C. Thun u svom djelu »Aus den Tiefen des Weltmeeres«.

„Hrvatski Planinar“ izlazi svakoga drugoga mjeseca na štampanom tabaku. Društveni članovi, koji plaćaju na godinu 6 kr. članarine, dobivaju list »bezplatno«, nečlanovi za 4 kr., djaci za 2 krune 40 fil. Pojedini brojevi stoe 40 filira. — Predplata i novci za oglase neka se šalju blagajniku I. Exneru (Ilica 36), a reklamacije odpravnici tvu (tiskara Antuna Scholza, Gajeva ulica).

Molimo p. n. podružnice, da nam što prije pošalju izvješća o svom radu.

Jednako opetovano molimo, da nam podružnice izvole javiti, ako koji član izstupi, ode ili umre. Češće nam se najme vraćao »Planinar« od podružničara, a da nišmo znali zašto, pa smo tek mnogim izpitivanjem privatno saznali, da je član premješten ili da je umro. Kao »ubogarima« žao nam je troška, truda i brige. A i reklamacije dobivamo tek po trećoj ruci, često uz tužaljku. Molimo stoga opetovno, da se reklamacije šalju direktno predsjedničtvu ili tajniku društva (gornjo-gradska gimnazija).

Sadržaj: Izlet na Viševicu. — Putne spomenice i poslanice. — Lička visočina.
— Književne obznane. — Raznice.